

❀ นางวาริ ไชยตะมาตร์ ❀
ประเภทเครื่องทอ (ผ้าฝ้ายย้อนคราม)

ผ้าฝ้ายขอมคราม

ผ้าคลุมไหล่ย้อมคราม

“คราม” เป็นพืชเก่าแก่ชนิดหนึ่งของโลก มีลักษณะเป็นพุ่มขนาดเล็ก ใบคล้ายกับขนนกปลายคี่ ลักษณะของดอกจะออกเป็นช่อ มีกลีบดอกสีชมพู ครามสามารถนำมาทำประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น มีสรรพคุณทางยาสามารถลดการอักเสบ แก้ปวด เปลือกสามารถนำมาต้านพิษงู อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นยารักษาอาการทางประสาทได้อีกด้วย

นอกจากนี้คนโบราณยังนำครามมาสกัดสีเพื่อใช้สำหรับย้อมผ้า จนกลายเป็นภูมิปัญญาที่ส่งต่อกันมาอย่างยาวนานที่สร้างรายได้และความภาคภูมิใจให้แก่ลูกหลานจวบจนถึงทุกวันนี้

การย้อมครามเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่มักจะนำกิ่งของครามมาแช่น้ำต่าง เพื่อสกัดให้ได้น้ำคราม โดยต้องย้อมซ้ำในหลายครั้งเพื่อให้ได้สีน้ำเงิน หรือสีคราม ตามที่ต้องการ ในการหมักจะมีกรรมวิธีที่เรียกว่า การเลี้ยงคราม หากทำไม่ถูกวิธี คราม จะตายและไม่ให้สี ชาวอีสานนิยมเรียกสีครามว่าสีหม้อนิล แหล่งผลิตผ้าทอย้อมคราม ที่มีคุณภาพคือ ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เนื่องจากเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกถ่ายทอดมาโดยบรรพบุรุษและชาวบ้านตำบลนาหัวบ่อยังคง สร้างสรรค์ผ้าทอย้อมครามด้วยกรรมวิธีแบบโบราณในทุกขั้นตอนมาจนถึงปัจจุบัน

ผ้าพันคอขอมคราม

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางวารีย์ ไชยตะมาตร์ เกิดและเติบโตที่ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ซึ่งได้เห็นผู้คนในท้องถิ่นได้มีการสร้างสรรค์การย้อมผ้าครามมาโดยตลอด จึงเกิดเป็นความชื่นชอบและได้ไปเรียนรู้ขั้นตอนการย้อมครามต่าง ๆ จากนางบุษศรี หารเสมร ผู้เป็นแม่ โดยเริ่มแรกฝึกจากขั้นตอนการเตรียมหม้อมคราม การย้อมคราม และได้ฝึกทักษะการทอผ้าคราม เริ่มต้นนางวารีย์ย้อมครามไว้ใช้งานเองภายในครอบครัว แต่ต่อมามีผู้สนใจจึงได้ติดต่อซื้อขายจนกลายเป็นอาชีพตั้งแต่นั้นมา จากความชื่นชอบในการย้อมครามแปรเปลี่ยนเป็นความรักทำให้นางวารีย์จึงอยากจะสืบทอดการทอผ้าย้อมครามของตำบลนาหัวบ่อให้เป็นที่รู้จักและไม่ให้ภูมิปัญญาที่ได้มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้สูญหายไป

นางวารีย์ นับเป็นผู้ที่มีทักษะและความชำนาญในการทอผ้าย้อมครามคนสำคัญของตำบลนาหัวบ่อ โดยได้มีการชักชวนผู้คนในหมู่บ้านให้หันมาย้อมครามแทนการทำเกษตรโดยใช้สารเคมี จนปัจจุบันสามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในชุมชนได้เป็นจำนวนมากและได้ทำให้วิถีชีวิตของคนในตำบลนาหัวบ่อดีขึ้น เป็นเวลากว่า 37 ปีมาแล้ว

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

การย่อมห้อมครามสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนโบราณที่สามารถนำครามมาหมักและสกัดให้เป็นสีที่สามารถใช้ในการย้อมผ้าได้ โดยต้องใช้สมาธิและประสบการณ์ในการเตรียมหม้อคราม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งขั้นตอนที่ยากและต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างสูง โดยการใส่น้ำต่างและครามให้มีให้มีค่าความเป็นกรด ต่างที่พอดีกัน จะทำให้ครามออกสี และเมื่อนำผ้ามาย้อมจะทำให้สีติดผ้าได้เป็นอย่างดี

ผ้าฝ้ายข้อมคราม

นางวารียังคงใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการย้อมครามด้วยตนเอง โดยพิถีพิถัน ตั้งแต่การเลือกเก็บใบคราม โดยนางวารียะเลือกเก็บใบครามตั้งแต่ตอนเช้ามีด เพื่อให้ได้ครามที่สด มีคุณภาพ และให้สีครามมากที่สุด

ปัจจุบันครามของนางวารียมีการหมักไว้ 25 ปีมาแล้ว โดยอาศัยการเติมน้ำต่าง และเนื้อครามลงไปในทุกวัน ในการหมักครามครั้งแรกใช้ระยะเวลา 15 วัน โดยหมั่นสังเกตลักษณะสีของน้ำจะเปลี่ยนไปเป็นสีเขียวอมเหลือง ซึ่งสามารถนำมาย้อมฝ้ายได้ นางวารียมีความชำนาญในการย้อมคราม จึงทำให้ฝ้ายสามารถติดครามได้เป็นอย่างดี สีมี่ความสม่ำเสมอในทุกเส้น นอกจากการย้อมคราม นางวารียยังได้มีการย้อม ขมิ้น แก่นฝาง เพื่อให้ได้สีที่เป็นธรรมชาติและมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็น ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ยังคงนำสิ่งของจากธรรมชาติมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผ้าฝ้ายย้อมคราม

ผ้าคลุมไหล่ย้อมคราม

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์ผลงานที่มีความโดดเด่นของ “ผ้าฝ้ายย้อนคราม” ฝีมือนางวารี อยู่ที่เอกลักษณ์ของลวดลายที่มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คือ ลายหมี่นาคโบราณ ลายผ้าถุงคั้น ลายต้นสนโบราณ เป็นต้น

ผ้าฝ้ายย้อมคราม

ผลงานผ้าฝ้ายย้อมครามของนางวารีย์ส่วนใหญ่จะเลือกใช้เส้นฝ้ายและเรยอนที่มีคุณภาพ นำมาทอและย้อมคราม จึงทำให้ผลงานมีความเงางาม เป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งผืนผ้า สวมใส่สบาย สามารถดูดความชื้นและระบายความร้อนออกได้ดีอีกด้วย ผลงานของนางวารีย์มีอย่างหลากหลาย เช่น กระเป๋า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าชิ้น เป็นต้น ผ้าฝ้ายย้อมคราม ฝีมือนางวารีย์นับว่าเป็นผลงานหัตถกรรมที่ได้มีการสืบทอดและสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่นางวารีย์และคนในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

ผ้าคลุมไหล่ย้อมคราม

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นางวาริได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้การทอผ้าย้อมครามให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน อีกทั้งได้มีการเดินทางไปเป็นวิทยากรให้ความรู้ต่าง ๆ ตามสถานศึกษาให้กับนักเรียน และผู้ที่สนใจ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้กับเด็กรุ่นใหม่ต่อไป

นางวาริยังคงอนุรักษ์ขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ตามแบบภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้มีการสืบทอดมา นางวาริสร้างสรรค์ผลงานตามแบบลวดลายดั้งเดิม แต่ได้มีการพัฒนาลวดลายธารน้ำไหลที่ได้มีการคิดค้นขึ้นเองและปรับประยุกต์มาจากลวดลายโบราณ จากการลงครามสีเข้มไล่ไปหาอ่อน จึงทำให้ผลงานมีความพลิ้วไหวเฉกเช่นสายน้ำ และสีสันทันที่มีความสวยงาม จนกลายเป็นที่ชื่นชอบและสร้างชื่อเสียงให้แก่นางวาริเป็นอย่างมาก